ఇల్లు అమ్మకం

ఏడేళ్ళు అప్పుడు నాకు—ఈ ఇంట్లో నేను కుడికాలు పెట్టినప్పుడు. "బొమ్మల పెళ్ళిలాగుందే" అన్నాడు మామయ్య—మా అమ్మతో "అదేరా ముచ్చట" అంది మా అమ్మ. ఆయనకి పన్నెండు—దెబ్బయి రేండేడ్లయింది ఈ ఇంట్లో అడుగుపెట్టి. అలమారు తలుపు పుచ్చిపోయిందన్నాడు రామన్న. చేయించాలి మళ్ళీ ఏమిటో—పుచ్చిపోయినా పాతవే బాగుంటాయి. అలవాటైపోయాయి పాతవి.

పుచ్చిన తలుపుని చేత్తో తడిమింది అమ్మ. అప్యాయంగా. కళ్ళు బొత్తిగా కనిపించడంలేదీమధ్య. ఏదో నీడలాగ తెలుస్తుందంతే. ఆపరేషన్ చేయించాలన్నాడు రామన్న. కళ్ళకి ఆపరేషను. సూటయాభయి రూపాయల గుమాస్తాగిరీ. చెరువంత ఇల్లూ. పదిమందిగల సంసారం. పుచ్చిన అలమారు తలుపు మళ్ళీ వేయించడానికి డబ్బులేదు; ఆపరేషనుకి ఎక్కణ్ణించి తెస్తాడు

రామన్నా? అమ్మే వద్దంది అపరేషను. అమ్మ ఇల్లు వదలి బయటికి వెళ్ళదు "ఇంక చూపెందుకు నాకు ఇంట్లో అన్నిమూలలూ అలవాటయినవే"

"శకుంతలా!"

"ఎవరు బాబూ? ఓహో! వెంకటప్పయ్యగారి అబ్బాయివి కాదూ. కూచో లోపలుండి. స్నానం చేస్తోందేమో? అమ్మాయి; అమ్మాయి.. నీకోసం ...."లోపలికి వెళ్ళింది అమ్మ.

శంకరం ఇటూఆటూ పచారు చేస్తూన్నాడు హాల్లో-శకుంతల కోసం ఎదురు చూస్తూ. చీపురుకట్ట పట్టుకొచ్చింది శకుంతల అక్కయ్య సుభద్ర. శంకరం ఒక గుటకమింగాడు. సిగరెట్టు అంటించి గట్టిగా దమ్ము పీల్చి. తమాయించుకున్నాడు.

"ఛండాలం... అప్పుడు తుడిచిన ఇంట్లో అగ్గిపుల్లలు. సిగరెట్టు పీకలు బుద్ధుండాలి-వొచ్చే పీనుగులకి. వలుగురు మసిలే ఇల్లు-పాకీ దొడ్డిలా చేసి పారెస్తారు"

సుభద్ర కసిగా తుడిచింది సిగరెట్టు రెట్టలూ, అగ్గిపుల్లలూ శంకరం పాంటు మీదికి అద్దంలా పాలిష్ చేసిన అతనిబూట్లమీదికీ. ఊడ్చిన పక్కకి తిరోగమించాడు శంకరం.

"మళ్ళీ ఊడ్చిన పక్కకి కరాబు చెయ్యకపోతే. ఈ పక్కనే వెయ్య రాదూ ఆ పాడు రెట్టలు"

శంకరం ఆత్మరక్షణకోసం సిగరెట్టు అవతల పారేశాడు. గుమ్మం లోంచి. ఒక్కక్షణం ఆలోచించి అవతలకి వెళ్ళిపోయాడు.

శకుంతల హాల్లోకి వచ్చింది-మల్లెపువ్వులాంటి చీర కట్టుకుని. పుస్త కాలు చేత్తో పట్టుకుని.

"అదుగో వొచ్చాడు-మీ దుష్యంతుడు కార్లో ఎక్కించుకుపోతాడు గావును కాలేజీకి" చూపింది సుభద్ర.

"అతని కార్లో నే నెప్పుడన్నా ఎక్కానా?"

"ఏమో? నా కేం తెలుసు? ....

"అతని పేరు దుష్యంతుడు కాదు"

"అదిమాత్రం నా కేం తెలుసు?.........వాడితో నేనెప్పుడన్నా కాలేజీలో చదివానా? సినిమాలకి తిరిగానా?"

బొట్టులేని శకుంతల నుదుటిమీద బొట్టులాంటి మడత పడింది. శకుంతల చిరాకుగా వెళ్ళిపోయింది.

"ఏవింటే అక్కయ్యా! అనవసరం గొడవ" అంటూవచ్చాడు ఇవతలకి రామన్న ఇరవై అయిదేళ్ళ ముసలివృద్ధు. ప్రపంచ భారమంతా అతని వంగిన నడుంమీదుంది.

"ఏవిట్రా అనవసరం గొడవ? అది బొత్తిగా తెగించేసింది. మన కుటుంబం ఏమిటి. మన సంప్రదాయం ఏమిటి? అడ్డమైనవాళ్ళతోటి ఈ తిరుగుళ్ళేమిటికీ? అమ్మకి తెలిస్తే ఉరేసుకు చచ్చిపోతుంది" సుభద్ర తుడవడం అతి ఆవేశంగా ముగించింది.

"ఎవరన్నా వింటే నవ్విపోతారే అక్కయ్యా! ఊళ్ళోనూ, కాలేజీలోనూ దానికెంత మంచిపేరుందో తెలుసా? నీలాగ దానికీ ఒక మొగుడూ కాపురం లేదు; పెళ్ళవగానే పోయాడు దాని మొగుడు. ఏదో తన కాళ్ళమీద అది నిలబడుతుందని కాలేజీలో చేర్పిస్తే...."

"మొగుడు చచ్చాడు గనకే దాని పుణ్యం పుచ్చింది. తెల్లటి ఇస్త్రీ చీరలూ, కాలేజీ చదువులూ నా మొహానికి నేను నోచుకోలేదుమరి. చూసి చూసి ఎవడో లక్షాధికారి దాన్ని లేవతీసుకుపోతాడు—తీరిపోతుంది"

"అమ్మా అమ్మా! పెనసలూ రబ్బరూ కొనుక్కోవాలే" అన్నాడు సాంబడు?

"చూడవే అమ్మా! ఫ్రాకు చినిగిపోయింది. బడికెల్లాగే వెళ్ళడం? అంది సుబ్బి"

"చావండి. వెధవ పిల్లలూ. వెధవ కాపరం-ప్రాణాలు తీస్తున్నారు" సుభద్ర చేతులో చీపురు పిల్లల వీపు మీద తిరగబడింది. పిల్లలు తారస్థాయిలో యుగళగానం మొదలు పెట్టారు. సుభద్ర చరుగ్గిన వెళ్ళిపోయింది లోపలికి. ఉక్రోషం కన్నీళ్ళుగా అనువాదం కాకముందే. రామన్న నడుం మరికాస్త వంగింది. ఊపిరితిత్తుల్లో గాలంతా ఒక్కసారి బైటికి పోయింది.

"రండర్రా. నేను కొనిపెడతాను" అంటూ ఏడుస్తున్నా పిల్లల్ని చెరొకచేతా పట్టుకొని నడిపించుకుపోయాడు రామన్న.

అలమార్లో-దేవుడి గది అలమార్లో-వ్యాస పీఠాన్ని తీసింది అమ్మ. చెంగుతో తుడిచింది. మళ్ళీ అలమార్లో పెట్టింది. దాని పక్కనే ఉంది-ఆయన కళ్ళజోడు. అదీ తీసి తుడిచింది అమ్మ చెంగుతో. ఒక్కసారి పెట్టుకుని తీసేసింది. కళ్ళజోడుకి ఒకపక్క కాడ విరిగిపోయింది-ఆయన పడిపోయి నప్పుడు. వ్యాసపీఠం మీద భాగవతం పెట్టుకుని చదువుతుండేవా రాయన. పక్కని కూచుని వింటుండేవారు అమ్మా, పిల్లలూ. ఎంత బాగుండేది ఆయన గొంతు! ఇప్పటికీ మోగుతూనే ఉంటుంది ఆ గదిలో-"కలలోనన్ తను మున్నెరుంగని మహాకష్టాత్ముడై నట్టి దుర్బలు డాపత్పమయంబునన్" అన్న పద్యం-కుచేలోపాఖ్యానంలోది-చదువుతూ పడిపోయారాయన.

"ఈ ఇల్లు విడిచిపెట్టి బతగ్గలనా?"

ఎడంపక్క మూడో గదిలో నులక మంచం మీద పడుకుని మీసాలు మెలేస్తూ ఆలోచిస్తున్నాడు కనకరాజు.

"అందరి భోజనాలూ అయాయి; మీరు కూడా ఆ పిండాకూడు కానిస్తే వంటిల్లు అలుక్కుని తగులడాలి" అంది సుభద్ర.

మెల్లిగా లేచాడు కనకరాజు. మీసాలు మెలేస్తూనే "పిండాకూళ్ళు. తగలెయ్యడాలూ మనిషి చచ్చింతరవాత. నేనింకా బతికే ఉన్నాను."

"మీ తమ్ముళ్ళు చావగొట్టి బ్రహ్మజెముడు డొంకలో పారేశారు-మీరు చచ్చారనుకుని. ఈసారి వాళ్ళకి దొరికారంటే. అంతపనీ చేస్తారు"

"పిచ్చి పీనుగా-మహా ఆశపడ్డావు పాపం. నేను చచ్చిపోయాననీ"

పాపీ చిరాయువనీ "

"బాగా అన్నావు. అబ్బో! ఆంజనేయులూ. మార్కండేయుడూలాగ చిరంజీవి కావడానికి ఎన్ని పాపాలు అవసరమో అంతకన్న ఎక్కువే చేశాను. నువ్వు మొత్తుకుచచ్చినా నేను చావను....విన్నాల్లే-శకుంతల మొగుడు చచ్చాడని నీకు మహా కడుపు మంటగా ఉంది.... నేను చస్తే-దానిలాగా కాలేజీలో చేరతావా?....చెప్పవే ..."

"అబ్బ. పాడుమాటలు-శుభం పలకరా మంకెన్నా అంటే...."

పెదీలు మంది సుభద్ర దవడ.

"నోరు మూసుకుని అన్నం వడ్డించు. నోరు సంబాళించుకోకపోతే నడుం విరుగుతుంది."

"నా కర్మ ....వందెకరాల ఆస్తి; చెరువంత ఇల్లు. అన్నీపోయి-వీళ్ళ నెత్తిన పడ్డాం-అదేవిటంటే తన్నులూ, గుద్దులూ"

"కులాయి కట్టెయ్యి. కట్టెయ్యి."

"అబ్బో! ఈ ప్రయోజకత్వం. ఆస్తి నిలబెట్టుకోడానికి మాత్రం ఆ సరవసానిముండ యదాన్ని.. ."

కనకరాజు నవ్వాడు-వెటకారంగా.

"మొగుణ్ణి నిలబెట్టుకునీ ప్రయోజకత్వం ఆడదానికి కుండాలే. అది లేకపోతే-మొగుడూ ఆస్తీ మరొకరికి దఖలు పడిపోతాయి. అలా నిలబడ్డావేం? అన్నం పెట్టమంటే—"

కనకరాజు గొంతులో హెచ్చరిక గుర్తుపట్టింది సుభద్ర. చరుగ్గా వెళ్ళింది—కనకరాజు నవ్వాడు తృప్తిగా.

"వడ్డించి పిలు," అన్నాడు-నులక మంచంమీద నడుం వాలుస్తూ.

వెంకన్న ఎక్కడున్నాడో. ఎల్లా ఉన్నాడో. నన్నొదిలిపెట్టి వారం రోజులుండలేడు. ఏణ్ణర్ధం అయింది. కలకత్తా నుంచి గావును-ఉత్తరం రాశాడన్నాడు రామన్న. పిచ్చివాడు, గుడ్డలన్నీ ఇక్కడే ఒదిలేసి పోయాడు. చంద్రారెడ్డితో కలిసి లక్షణంగా కలప వ్యాపారం చేసుకుంటున్నవాడు, అంత అర్ధాంతరంగా ఎందుకు వెళ్ళిపోయాడో వాదిలేసి. ఢిల్లీ-కలకత్తాల్లో ఎంత సంపాదించి ఏం లాభం? ఈవేళ రావాలి ఉత్తరం. పెద్ద వ్యాపారమని రాశాట్ట. మరి డబ్బంతా ఏం చేస్తున్నాడు? కొంతగాకపోతే కొంతన్నా ఇంటికి పంపడేం? కలప వ్యాపారంలో బాగానే మిగిలేది. రామన్నకి అంత కష్టముండేదికాదప్పుడు. రామన్న పాపం ఈ సంసారం లాగలేక నలిగిపోతున్నాడు. పెద్దమ్మాయి కాపరం ఇలా అర్ధాంతరం అయిపోయింది. శకుంతలన్నా బి.ఏ. అవగానే— నాలుగురాళ్ళు తెస్తే-దాని బతుకది బతికితే-రామన్నకి పెళ్ళి చెయ్యాలి. బ్రహ్మచారి ముదిరినా. బెండకాయ ముదిరినా....

అమ్మ వెంకన్న పెట్టి తీసి బట్టలు దులిపింది.

"అమ్మాయి! వెంకన్న బట్టలు ఎండలో వెయ్యవే?"

ఈ ఇల్లు అలవాటైపోయింది. డెబ్బై రెండేళ్ళయింది-ఈ ఇంట్లో నేను కుడికాలు పెట్టి. దక్షిణంవేపు పెణకవాలిందన్నాడు రామన్న. రెండు దూలాలు కొత్తవి వేయించి ఎత్తించాలి. నూటయాభై ఏళ్ళయిందట ఇల్లు కట్టి. ఎన్నాళ్ళుంటాయి ఇళ్ళు-ఇంకా పాతకాలపు ఇల్లు గనక....

* * * *

"తమ్ముడూ ఇల్లారా! నీపేరేవిటి?"

"సాంబమూర్తి" అన్నాడు సాంబడు.

"శంకర్ వొచ్చాడని మీ పిన్నితో చెపుతావూ!"

"బాబో! మా అమ్మ చంపేస్తుంది." అంది సీతి.

"అమ్మకి తెలీకండా చెప్పు. ఇదుగో చెరో పదిపైసలు."

"వొద్దు బాబూ! అమ్మకి తెలిసిందంటే...." అన్నాడు సాంబడు.

"అమ్మ కెందుకు తెలుస్తుంది మనం చెప్పకపోతే .... ఉంచండి. ఫరవాలేదు."

శంకరం చెరో పదిపైసలూ వాళ్ళ జేబుల్లో వేశాడు. పిల్లలకి పదిపైసల్ని మీద ఆశ ఒక పక్కకీ, అమ్మంటే భయం రెండో పక్కకీ లాగుతుంటే, అల్లాగే నిలబడిపోయారు-ఎటు వెళ్ళాలో తేల్చుకోలేక.

"మీరంతా ఎన్నాళ్ళుంటారిక్కడ?"

"ఇక్కడే ఉంటాం." అంది సీతి.

"మీ ఊరెళ్ళరూ?"

"మా ఊరెడితే మా నాన్నని చంపేస్తారు." అన్నాడు సాంబడు.

"ఎందుకు?" అన్నాడు శంకరం ఆశగా.

"మా చిన్నాన్నల ఆస్తంతా కాజేసి. సరవ....చటుక్కుని సాంబడి నోరు మూసింది సీతి-

"ఆస్తంతా పాడుచేశాడని మా చిన్నాన్నలకి కోపం."

"సీతీ! సాంబిగా! ఎక్కడ తగులడ్డారర్రా? తిండక్కర్లే?"

సీతీ సాంబడూ లోపలికీ, శంకరం అరుగు మీదికీ పరుగెత్తారు.

శంకరం అరుగు మీద తడిక గదిలో కూర్చుని ఒక ప్రేమలేఖకి శ్రీకారం చుట్టాడు. తరవాత ఎల్లాదాన్ని సాగించాలో తోచక పెన్ను పెదవుల మీద ఆనించి ఆలోచనలో పడ్డాడు.

"రామన్న గారూ! ఏవండో రామన్న గారూ!"

"వాడిప్పుడు లేవడండీ. ఒళ్ళు నెప్పులుగా ఉందని గుమ్మంలో నిలబడి.

"చాలా జరూరు పనుందని చెప్పండి."

"అంత జరూరు పనైతే రేపు ఆఫీసు కెళ్ళి చూడండి." ఆదివారం పూటా ఇంటికొచ్చి చంపితే ఎల్లాగ? పైగా చెయ్యితడి చేయింమకు పీ గుమా స్తాలయితే ఆదివారం పూటా జరూరుపన్లు ఇంటి దగ్గర చూస్తారు. ఆ తెలివి తేటలూ లేవు. మా వెర్రి పీనుక్కి."

"అయ్యా! మీరేమన్నా చెయ్యా తడిచేసే ఉద్దేశంతో వొస్తే ఆవిడ లేపుతుండి." అన్నారు వెటకారంగా వెనకొచ్చి నిలబడ్డడు కనకరాజు. అని హాల్లోకొచ్చి కూచున్నాడు.

"కూచోండి" అన్నాడు వచ్చిన ఆసామిని మర్యాద చేస్తూ. మా బావమరిది వెర్రి పీనుగైతే. మనం కాస్త ఈ పెద్ద మనికి సాయం చేసి ఆ లాభం మనవేం ఎందుకు పొందకూడదు? అన్న అప్యాయత ఉంది. ఆ మర్యాదలో.

"చంద్రారెడ్డిగారా!" అన్నాడు-హాల్లోకి వస్తూ రామన్న.

"చంద్రారెడ్డి!" అంది సుభద్ర.

"ఓహో!" అన్నాడు విషయం అర్ధమై-కనకరాజు. శకుంతల హాల్లోకొచ్చి తలుపు మూసింది.

"అక్కయ్యా; అమ్మ దగ్గరుండవే-ఆవిడికి తెలిస్తే ...."

"అమ్మ ఎక్కడ లేస్తూందిప్పుడు? భోంచేసి హాయిగా నిద్రపోయింది" అంది లోపలికి వెళ్ళడాని కిష్టంలేని సుభద్ర.

అరుగు మీద తడకలగదిలో ప్రేమలేఖకు పదాలు దొరక్క తెలుగు భాషాదారిద్ర్యాన్ని నిందించుకుంటున్న శంకరానికి ధ్యానభంగమయింది.

మూసిన కిటికీలో చిల్లుకోసం వెతికింది అతని కన్ను-చిల్లు అవతలి శకుంతల కోసం.

"యెంకటేశ్వర్లు ఊళ్ళో కొచ్చాడంటండీ" అన్నాడు చంద్రారెడ్డి.

రామన్న అక్కయ్య వంకా చెల్లెలు వంకా చూశాడు. సుభద్రా శకుంతలా ఒకరి ముఖం ఒకరు చూచుకున్నారు. కనకరాజుకి ఈ వ్యవహారం

అంత లాభసాటిది కాదని తేలిపోయింది. మీసాలు మెలేసుకుంటూ తన నులక మంచం దగ్గరకు వెళ్ళిపోయాడు. సుభద్ర బ్రతుకుజీవుడా అని లోపలే అనుకుని తలుపు గొళ్లెం పెట్టేసింది. హాల్లో కెవరూ లోపల్నుంచి రాకండా.

"తెలిసిందండీ" అన్నాడు రామన్న.

"చీటీ రాసి పంపాడు" అంది శకుంతల.

"రామన్న గారూ! మీ యెంకటేశ్వర్లుకి పేణ మిచ్చానండీ! తమ్ముడి కన్నా ఎక్కువగా సూసుకున్నాను. కలప అడితికి పెట్టుబడంతా నే నెట్టి లాభాల్లో సగం వాటా ఇచ్చాను."

"ఆ డబ్బు వాడు తినలేదన్న సంగతి మీకూ తెలుసు చంద్రారెడ్డి గారూ!" అన్నాడు రామన్న.

"అదేం మాటండీ? నే తిన్నానంటారా ఆ నాలుగేలూ? పోనీ డబ్బు వాడేసుకున్నాడు. నేవింత నమ్మి యాపారమంతా ఆతని మీద పెట్టినందుకు నాతో ఉన్నదున్నట్టు సెప్పొచ్చు గదాండీ!"

"మిమ్మల్ని మోసగించాలని వాడికి ఉద్దేశమేలేదు. ఎవరో స్నేహితుడికి ప్రాణావసరమొస్తే సర్దాడు; మళ్ళీ పూడ్చలేకపోయాడు.

"ఆ సంగతి నాతో సెప్పొచ్చుగదాండీ; ఎందుకు పారిపోవాలా అని."

సుభద్ర అందుకుంది : "రెడ్డిగారూ! వాణ్ణిప్పుడు అరెస్టు చేయిస్తే మీకొచ్చే లాభమేమిటి?"

"అయితే నా డబ్బు నాకు పారెయ్యవమ్మా"

"ఎల్లా ఇవ్వగలమండీ? మా పరిస్థితులు మీకు పూర్తిగా తెలుసు" అన్నాడు రామన్న.

"అదేంటండీ! మీకివ్వాలనుంటే ఇల్లమ్మేసి పారేత్తారు."

"ఇల్లా!" అన్నాడు రామన్న.

"అమ్మడమే!!" అంది సుభద్ర.

శకుంతల అంది: "మా అమ్మ బతికుండగా ఇల్లు అమ్మలేవడీ౹ం ఆవిడకి జ్ఞానం వొచ్చినప్పటినించీ ఈ ఇంట్లోనే ఉంది. ఈ ఇల్లు అమ్మేస్తే మా అమ్మ.... బతక లేదండి"

చిల్లు గుండా చూస్తున్న శంకరం గొంతులో ఏదో అడ్డుపడింది — శకుంతల కంటి తడిచూడ్డంతోటే.

"అమ్మా! యెంకటేశ్వర్లు పేసిన తప్పుకి సిచ్చ మీ కెందుకు పడాలమ్మా! మీరేదో ఇత్తారని వొచ్చానంటారా? అదిమీద పీకదాకా ఉంది కసి నాకు. నా కసి తీరాలంటే మీరు పెద్దమనుషులుగదా-సెపుదావని వొచ్చాను"

చంద్రారెడ్డి లేవబోయాడు; రామన్న అతని చేతులు పట్టుకున్నాడు.

"ఒక్క రెండు రోజులు గడువిప్పించండి"

"రెండు రోజుల్లో మట్టుకు మీ రెక్కణ్ణించి తెత్తారండీ సొమ్ము?"

"మా మీద దయుంచి ఆ మాత్రం సహాయం చేయించండి."

"సరే కానీండి."

చంద్రారెడ్డి వెళ్ళిపోయాడు. కనకరాజు వీధి గుమ్మంలోంచి వచ్చాడు లోపలికి. ఇంక అక్కడుండడం క్షేమం కాదని శంకరం వెళ్ళిపోయాడు.

"వెర్రి ఫీనుగా! తలుపు గడియేస్తే. రాదలుచ్చుకున్న వాడికి అడ్డుటే? దొడ్డి తలుపు తీసుకుని వీధులోంచి తిరిగొచ్చా"

సుభద్ర గొళ్ళెం తీసి లోపలికి వెళ్ళిపోయింది-భర్త దగ్గర నుంచి ఎంత దూరంగా ఉంటే అంత మంచిదని.

"ఏం బావా!" అన్నాడు కనకరాజు చంద్రారెడ్డి లేచిన కుర్చీలో కూచుంటూ. రామన్న సమాధానం చెప్పలేదు.

"చంద్రారెడ్డి గారన్నది నిజమే. రెండు రోజుల్లో నాలుగు వేలు ఎక్కణ్ణించి తెస్తాం?"

"ఏమే!" అంటూ వొచ్చింది సుభద్ర లోపలికి.

"ఓసి పిచ్చి పీనుగా! తలుపు వెనకాల నింమని వింటే ముక్కో- మ్మాతో ఎగిరి పోతుండే. నాలాగ ధాటీగా తలుపు తీసి వాడుంటే"— అన్నాడు కనకరాజు. సుభద్ర ఆ విషయం తనకి చెప్పినట్టు కాదనుకోని, కొంచెం అప్యాయం, కాస్త ఆశా, పిసరంత కుళ్ళూ మిళాయించి, చెల్లెలి భుజం మీద చెయ్యేసి అంది :

"ఏమే, పోనీ వాడెవడో నీ స్నేహితుడున్నాడుగా. అప్పేమన్నా ఇస్తాడేమో!"

"ఇచ్చినా నే నడగను."

"తప్పుమ్ముకుంటే తీర్చడ మెల్లాగే?" అన్నాడు రామన్న.

"అత్తనిస్తే అంత అప్పుకింద ఇస్తాడా ఏమిటే" అంది సుభద్ర— ఆ పిసరంత కుళ్ళూ కుంకుడుకాయంత పెంచి.

"అంటే" అంది శకుంతల, అక్కగారి కళ్ళల్లోకి సూటిగా చూసి. సుభద్ర కళ్ళల్లోకి చర్రున పాకింది విషం.

"ఏమో అతని మనస్సులో ఏ వంటి అభిప్రాయాలుంటాయో డబ్బిచ్చేట ప్పుడు, నాకేం తెలుసు? నిన్ను పెళ్ళాడాలనో —"

"హ-హ-హ...." కనకరాజు నవ్వు నెంబుకున్న టపాకాయిలా అకస్మాత్తుగా పగిలింది. సుభద్ర విషం కక్కేసింది గనక నీరసపడి లోపలికి వెళ్ళిపోయింది. శకుంతల కళ్ళలో కోపమూ దిగిపోయింది ఆ నవ్వుతో.

"నువ్వు తీరాజేసి అంత లక్షాధికారినీ పెళ్ళాడేస్తావేమోనని దాని ఏడుపు" అని తన నవ్వుని వ్యాఖ్యానించాడు కనకరాజు.

"విధవకి పెళ్ళేమిటి బావా! మన కుటుంబాల్లో ఎక్కడన్నా అనుకో డమన్నా విన్నావా?" అన్నాడు రామన్న.

"ఒరేయి, నువ్వింకా ఇక్ష్వాకుల కాలంలోనే ఉన్నావురా బావమరిదీ! విధవలు కాలేజీలకెళ్ళి బి.ఏ.లూ, ఎమ్.ఏ.లూచదువుకోడం మాత్రం మన కుటుంబాల్లో ఎక్కడుందిరా? కాలం మారిపోయింది. నన్నడిగితే ఏం తప్పు లేదు. హాయిగా బతుకుతుంది అదైనా, చేసెయ్యి నా మాట విని."

"ఏమిటేమిటీ? విధవలకి పెళ్ళా? మనింట్లోనా?" అంటూ వొచ్చింది మళ్ళీ సుభద్ర.

"తలుపు వెనకాలొద్దే అని చెప్పా. నీకు బుద్ధిలేదు."

"పెళ్ళే జరిగితే అమ్మ ఉరేసుకు చచ్చిపోతుంది." వచ్చినంత వేగంగానూ లోపలికి వెళ్ళిపోయింది సుభద్ర.

"దిగుతా దిగుతా అన్న నాసయితేగాని, దిగిన నాసయితి లేదన్నారు. అయినా ఎప్పుడో చచ్చిపోవలసిన ముసలిపీనుగుల కోసం, పడుచువాళ్ళ బతుకులు పాడుచేసుకోడం ఏమిటి?"

కనకరాజు మీసం మెలేస్తూ లోపలికి వెళ్ళాడు. ఇంక అడపాతడప్పా సుభద్ర ఇవతలికి రాకుండా.

"అన్నీ ఇలాంటి అపసవ్యం మాటలే–అపశ్యం మనిషి" అనేసి వంగిన నడుం మరికాస్త వంచి, వీధిలోకి వెళ్ళిపోయాడు రామన్న. శకుంతల మనసులో ఆశా నిరాశా అన్నీ కాళీ అయిపోయాయి–నిలబడలేక కుర్చీలో చతికిలబడింది. రెండు గోడలూ నేలా కలిశాయి ఆ మూల. చూడకుండా చూస్తోంది శకుంతల. చటుకుని కాలిన అగ్గిపుల్ల స్పష్టంగా కనిపించి, అలుక్కుపోయింది ఆ మూల. శకుంతల లేచి ఆ పుల్ల తీసింది. "చూసిందంటే అక్కయ్య తిడుతుంది. శంకరంతోపాటు తననికూడా" ఆ అగ్గిపుల్ల శంకరం పారెయ్యకపోయినా సరే. అగ్గిపుల్ల వంక దొరకాలంతే. శంకరాన్నీ తననీ తిట్టడానికి. అన్యాయంగా తిడుతుంది. ఎప్పుడో ఒకటి రెండుసార్లు అతని కార్లో ఎక్కిన మాట నిజమే; ఒకటి రెండుసార్లు సినీమాలకీ వెళ్ళింది. అంతమాత్రంచేత రంకు కట్టెయ్యడమే పైకనదుగాని. తనకీ శంకరానికి ఏదో సంబంధముందని అక్కయ్య అనుమానం. ఇంటికి రావొద్దనీ, తనతో మాట్లావొద్దనీ ఎంత గట్టిగానో చెప్పింది శంకరంతో. అతను వినకపోతే తనేంజేస్తుంది?

"చదువుకోడానికి చేర్పించదన్నయ్య కాలేజీలో. చదువుకోడానికే చేరాను. నా కాళ్ళ మీద నేను నిలబడగలగాలి, పదిరాళ్లు సంపాదించి, అన్న య్యకి సహాయపడాలి, అక్కయ్యది అర్ధాంతరం కాపరమైపోయింది. వెంక న్నకి జైలు తప్పదు. దొరికాడంటే. చంద్రారెడ్డి మహా కక్షగా ఉన్నాడు. అమ్మ. అమ్మా, ఈ ఇల్లూ. పది కాళ్లాలపాటు బతకాలి అమ్మ. మేమంతా చచ్చినా సరే—అని అరిచింది ఆమె మనస్సు లోపలి గుహల్లోంచి ఏదో ఆర నాదం—అపచారం, అమ్మకి అపచారం చేశాను ఇవన్నీ తెంచుకుపోయి ఈ బంధాలన్నీ—శంకరం కౌగిలిలో వాలిపోతే—ఎవరేమనుకుంటే నాకేం? ఎవరేమైపోతే నాకేం? అక్కయ్య అనుమానం నిజమేనా? నా మనస్సులో నిజముగా ఈ కోరికుందా? ఇంత నీచమైన కోరిక—ఎంత గొప్పగా, ఎంత హుందాగా బతికింది అమ్మ! అమ్మ మనస్సు నొప్పించడంకన్నా చచ్చిపోడం మేలు. శంకరం కులాసా మనిషి. అతని కులాసా అంటువ్యాధిలా పట్టు కుంటుంది. ఇరుగుపొరుగు అందర్నీ. కులాసాని హత్య చెయ్యాలి. నాకు కులాసాగా ఉండడానికి హక్కులేదు, అమ్మ. నా వైధవ్యం. అన్నయ్య. అక్కయ్య—అన్నిటికన్నా అమ్మా. ఈ ఇల్లూ. నా బాధ్యతలు-నా సుఖం కోసం నేనాశపడడం పాపం-మహాపాపం.

* * * *

"ఎవరు మీరు?" మూరెడు గడ్డం. పీలికలై పోయిన దుస్తులు-సినిమాల్లో ఏ సినిమాలోనో చూసింది-అయిదేళ్ళ పిల్లతో. హార్మోనియం వాయించు కుంటూ బిచ్చం అడుక్కుంటున్న బిచ్చగాడు. తెర మీదనించి దిగొచ్చాడు. ఎందుకంటే-నిజం బిచ్చగాడు వచ్చి కుర్చీలో చతికిలపడడు

"ఎవరు మీరు? .... వెంకన్న!! ...."

ముఖం మోకాళ్ళ మధ్యకి వంచాడు వెంకన్న. ఏడుపు ఎదుపులు వీపుని ఎత్తి కుదేశాయి, శకుంతలకి ఓదార్చాలో, దాచాలో పొమ్మనాలో ఏమీ తోచలేదు. మీద చెయ్యేస్తేనే అపచారంలాగ అనిపించింది.

ఈ ప్రతిష్టంభనను పగల గొట్టాడు రామన్న. వంగిన నడుము మీది భూభారం ముఖం ముడతల్లోకి కొంత సర్దుకుంటూ.

"ఇక్కడికెందుకొచ్చావురా? అసలీ ఊరెందుకొచ్చావు? చంద్రారెడ్డికి తెలిసి పోయింది." అంటూ ఆక్రోశించాడు రామన్న.

"తెలిస్తే తెలియనీ. జైలో పెట్టిస్తాడు. అంతేగా ఈ వెధవ బతుక్కంటే అదే నయ్యం. ధైర్యంగా ముష్టెత్తుకోడానికి కూడా లేదు. వెధవ బతుకు."

"తమ్ముడూ!" అంది సుభద్ర-అరుపూ కాకండా గుసగుసా కాకండా.

"అమ్మ ఇవతలికొస్తుందేమో" అంది సుభద్ర తలుపు గొళ్లెంపెట్టింది.

"ఖరగ్‌పూర్‌లో దింపేశారు రైలు టికట్ లేదని. మరో రైలెక్కా. చికాకోల్ రోడ్డులో దింపేశారు. ముష్టి అడుక్కోడానికి సాహసం ఉండాలి. పద్దెనిమిది రోజులు-నడిచిందే నడక-రైలెక్కడానికి సిగ్గేసింది! లోకమంతా చూసింది. టికట్ కలెక్టర్ నన్ను జబ్బట్టుకు దింపేస్తుంటే-రెండుసార్లు. ఇంక రైలు స్టేషను వంక తలెత్తి చూడలేను. పద్దెనిమిది రోజులు నడిచి నడిచి వొచ్చాను-కాళ్ళు చూడండి."

"ఏరోయి బావా?" అంటూ వీధి గుమ్మంలోంచి వొచ్చాడు కనకరాజు "పిచ్చాడవు కాకపోతే. జైలుకి బయపడి ఊళ్ళోంచి పారిపోతావా? వొచ్చిన చెడ్డపేరెలాగా వచ్చింది. మరో పదివేలు కాజేసి, నా బోటివాడి చేతులో పెట్టి. లింగురంగా అని జైలుకి పోతే హాయిగా ఉంది_"

"నీ సలహా ఎవరూ అడగలేదు బావా!" అంది శకుంతల చేతనైనంత కటువుగా.

"మంచి సలహా మన దగ్గరున్నప్పుడు. ఒకరు అడిగితేగాని ఇవ్వకూడదనే పట్టింపే ఉండకూడదు. వాళ్ళ అవసరాన్నిబట్టి ఇస్తూండాలి. తీసుకోకపోతే వాళ్ళ ఖర్మ" అన్నాడు కనకరాజు మీసం మెలేస్తూ. సుభద్ర గుర్రుగా

చూసింది. కనకరాజు కొంటెగా నవ్వాడు. సుభద్ర బెదిరిపోయి చూపు మార్చుకుంది.

"ఇప్పుడేం చెయ్యడం?" అనేది అందరి మెదళ్ళలోనూ పుట్టిన ఆలోచన.

"ముష్టాడురోయి" అంది సీతి.

"మావయ్యే" అన్నాడు సాంబడు.

"వెంకన్న మావయ్యా" అంటూ ఇద్దరూ మంగళగీతం పాడుకుంటూ లోపలికి పోయారు తలుపు తెరుచుకుని. సుభద్ర తలుపు మళ్ళీ వెయ్యబోయింది.

"వెర్రి పీనుగా! తలుపేస్తే మరికాస్త అనుమాన పడుతుంది ఆవిడ. అన్నాడు కనకరాజు. సుభద్ర ఆ ప్రయత్నం మానుకుంది.

"వెళ్ళిపోరా నాయనా! నీకు పుణ్యముంటుంది" అన్నాడు రామన్న"

"చూస్తే చూడనీ" అన్నాడు వెంకన్న వంచిన తల ఎత్తకుండానే.

"ఆవిడ చూళ్ళేదులే." అన్నాడు కనకరాజు మీసం మెలేస్తూ.

"చూచ్చేసింది." అంది శకుంతల. వెంకన్న తలెత్తి చూశాడు.

"వెంకన్నా" అంది అమ్మ. గుమ్మంలో కొస్తూ. వెనకల తలో తలుపు చాటునించీ తొంగి చూశారు సీతీ సాంబడూ. తప్పు చేసిన కుతూహలంతో. రామన్న వెంకన్నకి సంజ్ఞలు చేస్తున్నాడు. అదుర్దాగా. 'వెళ్ళిపోరా బాబూ!" అంటూ.

"ఎక్కడికి పొమ్మంటావు? ఒక్క పంచీ చొక్కాతో తిరిగినచోటు తిరక్కుండా గడిపాను ఆరునెల్లు. ఎక్కడికి పొమ్మంటావు. సంగతి తెలిస్తే అమ్మ గుండె పగిలి పోతుంది. నేనేదో పెద్ద ఉద్యోగం చేస్తున్నాననీ. వందలకి వందలు సంపాయిస్తున్నాననీ సీతో చెప్పారు వీళ్ళంతా. నేను చేసిన ఉద్యోగం ఏవిటో తెలుసా. ఈ ఆరునెల్లూ? ముష్టెత్తుకు తిన్నాను — ముష్టెత్తుకుని!"

రామన్న నడుం ఇంకా వొంగిపోయింది. కనకరాజు మీసం మెలేస్తే సుభద్ర పేపు చూస్తూ చిన్నగా నవ్వాడు. అమ్మ ముఖం చిట్లించి గుడ్డి నడక నడుస్తూ వెంకన్న దగ్గరగా వచ్చింది. చేత్తో తడిమింది. పెరిగిన చింపిరిగడ్డం చేతికి తగిలింది.

"ఏమిట్రా ఇదంతా?"

ఎవరూ చెప్పలేదు. కనకరాజు మీసం మెలెయ్యడం మానేసి లేచాడు.

"చంద్రారెడ్డి సొమ్ము వాడేసి. మరీ వాడు పారిపోయాడు. చంద్రారెడ్డి కేసెట్టాడు. పోలీసులు వెతుకుతున్నారు మనవాడికోసం—"

ముడతపడ్డ అమ్మ ముఖం వంక చూశాడు వెంకన్న. అంతా చూశారు ఆత్రంగా.

"అదుగో నాకు తెలుసు. నీ ముఖం మారిపోయింది. అందుకే నీకు తెలీకండాదాచారు వీళ్ళంతా. ఇదంతా వింటే నీ గుండె బద్దలైపోతుంది మరి నన్ను చూస్తే మీకందరికీ అసహ్యం. ఇంతకన్నా జైలేనయం. నన్నంతగా అసహ్యించుకోరు వాళ్ళు."

అమ్మ అతని జబ్బ పట్టుకుని లేవదీసింది.

"లే ముందు. పిచ్చివాగుడు. వెర్రికుంకవి కాకపోతే నాకసహ్యమేవిటో? కన్నబిడ్డకన్న గౌరవ మర్యాదలెక్కువట్రా నాకు? నాకు తెలీకండా ఎందుకు దాచార్రా ఇన్నాళ్ళూ?"

"మర్నాడు దొరికితే చంద్రారెడ్డి జైలో పెట్టించేవాడు మరి-నీతో చెప్పి మాత్రం ఏం లాభం?" అన్నాడు రామన్న.

"ఎన్నేళ్ళు వెత్తిమీది కొచ్చినా ప్రపంచ జ్ఞానం లేదురా మీకు. మీరంతా ఇల్లా మనసుల్లో-కుంపట్లు పెట్టుకుని బాధపడుతుంటే. నా గౌరవం నిలబెడితే మాత్రం నిలుస్తుందా? శకుంతలా! వెంకన్నకి నీళ్ళు పెట్టు స్నానం చేస్తాడు. రామన్నా! చంద్రారెడ్డిని తీసుకురా. ఎంత తెలివిమాలిన పిల్లలై పోయారర్రా మీరు"

శకుంతలా, వెంకన్నా లోపలికి వెళ్ళిపోయారు. రామన్న బయటి వెళ్ళాడు. కనకరాజు సుభద్రని లోపలికి రమ్మని సంజ్ఞ చేసి తన నులక మంచంమీదికి వెళ్ళిపొయాడు.

అమ్మ కుర్చీలో కూచుంది. చత్వారపుకళ్ళు ఎక్కడో చూస్తున్నాయి.

"శకుంతలా !"

"ఎవరు బాబూ?"

"శంకరం అంటారండి నన్ను."

"వెంకటప్పయ్యగా రబ్బాయివి కదూ! కూచో. పనిలో ఉంది-వొస్తుంది. మీనాన్న పాపం చిన్నవాడే-పోయాసరికి. మంచి జాగర్తయినవాడు. నువ్వు కాస్త దూబరా చేస్తావని విన్నాను."

"ఏదోలెండి; అయినా డబ్బున్నందుకోకాస్త అనుభవించకపోతే ఎల్లాగండి?

"మా ఆయన అల్లాగే అనీవారు. ఎంతాస్తి పాడుచేశారో. ఈ ఇల్లోకటే మిగిలింది. ఆరోజులు మహావైభవముగా వెళ్ళిపొయినాయి. ఏడేళ్ళప్పుడు అడుగుపెట్టానీ ఇంట్లో. ఈ ఇల్లొదిలేస్తే ఎల్లా బతగ్గలనా అనిపిస్తుంది."

మీకు అభ్యంతరం లేకపొతే, ఈ ఇల్లు మీ రొదిలిపెట్టక్కర్లేకుండా నేనడ్డుపడగలను."

అమ్మ ముఖం చిట్లించి అతనివంక చూసింది. అతను కొంచెం తిక మకపడి సర్దుకున్నాడు.

"అంటే నాకు సంగతి తెలిపిందండి. మీచిన్నబ్బాయి.. చంద్రా రెడ్డి — పొలీసుకేసు—మీరేమీ మొగమాట పడక్కర్లేదు. నా దగ్గర డబ్బు మూలుగుతోంది. మీ కభ్యంతరం లేకపొతే-

"మా గొడవలతో నీకేం సంబంధం?"

మీ అమ్మాయీ నేను-చాలా— స్నేహితులం. మీ కవసర మొచ్చి నప్పుడు ఆదుకోకపొతే-ఇంత స్నేహితుణ్ణెవ్వండి."

మా అమ్మాయి అడిగిందా నిన్ను?"

లేదండీ! అసలు నాతో చెప్పనన్నా లేదు. చాలా అభిమానంగలది. నాకు తెలిసింది. తెలిసింతరవాత—నేను—"

"నాయనా! స్నేహానికి స్నేహమే. వ్యవహారానికి వ్యవహారమే. రెండూ కలిపేస్తే ప్రమాదముంది. ఇంతకీ మమ్మల్ని అడుకోడంలో నీఉద్దేశమేమిటి?"

"ఏవీ లేదండి. మీ అమ్మాయంటే నాకు —చాలా—గౌరవం."

శకుంతల గుమ్మంలోకొచ్చి నిలబడింది. ఆమె ముఖంలో చిరాకూ సిగ్గూ, దుఃఖం, అసహాసనం, అన్నింటి వెనకా ఒకఆందోళనా చిందులు తొక్కాయి.

"గౌరవముంటేమాత్రం ఉద్దేశాలుండకూడదా? మీ కుర్రాళ్ళకి మీ ఉద్దేశాలేమిటో మీకే తెలియవు."

అమ్మ లేచింది.

'మా శకుంతలను పెళ్ళాడాలనుందా నీకు?"

శకుంతలకీ శంకరానికి నోరు తడారిపోయింది. శంకరం రెండు గుటకలు వేశాడు.

"మీ కిష్టముండదని నాకు తెలుసు. మీరు పాతకాలపు మనుషులు. రోజులు మారినా మీరు మారరు. వితంతువుకింక ఖులాసాగా బ్రతకడాని హక్కు లేదంటారు మీరు. మూఢనమ్మకాలకోసం పాతికేళ్ళయువజీవితాలు బలైపోవడమేనా? వాళ్ళు సుఖపడితే మీరు చూడలేరా? ఎందుకువాళ్ళనలా సంప్రదాయమనే సంకెళ్ళలో బంధించి. జీవితఖైదు విధిస్తారు మీరు?

"మా శకుంతలని పెళ్ళాడాలనుందా నీకు? అని తాపీగా అంది అమ్మ

"ఉంది ఉండమేకాదు. చేసుకుతీరతాను-ఎన్ని అడ్డంకులెదురైనా సరే. ఎవరి కిష్టం లేకపోయినా సరే. ఆమె నీవాతావరణంనించి రక్షించి—బయటికి తీసుకుపోయి—"

"అంత గట్టిగా అరుస్తావెందుకు నాయనా!—రోజులు మారాయని గట్టిగా చెపితేగాని నాకు తెలీదనుకున్నావా?-మా రోజుల్లో కన్నెపిల్లలే కాలేజీల్లో

చదివితే తప్పు. వైధవ్యం వొచ్చిందని మా అమ్మాయిని బుర్ర గొరిగిచిం ఇంట్లో కూచోపెట్టలేదుగా—కాలేజి చదువుకి ఒప్పుకున్నాక, పెళ్ళికిమాత్రం. ఎందుకు అడ్డు చెపుతాను-దాని కిష్టమై చేసుకుంటానంటేః-"

శకుంతలా, శంకరం, ఈసారి గొంతు తడెక్కి మాటాడలేకపోయారు ఒకళ్ళవంక ఒకళ్ళు చూడలేకపోయారుకూడా. అమ్మ ఎదుట ఇద్దరూ, చంటి పిల్లల్లాఅయిపోయారు.

"అబ్బాయి-నువ్వా మా శకుంతల తల్లి ఏ పొరపొచ్చాలూ లేకుండా ఉండాలంటే నువ్వీ విషయంలో జోక్యం కలిగించుకోడం తప్పు. అందుకే అడిగాను. నీఉద్దేశం ఏవిటని—"

"చంద్రారెడ్డికి నే నప్పుడే డబ్బిచ్చేశానండి—మరి—"

చాలా పొరపాటు చేశావు—నీ కా డబ్బుమళ్ళీ ఇప్పించేస్తాను."

అక్కర్లేదండిః అది నా కో లెక్కలోది కాదు."

"మాకు చాలా పెద్ద లెక్కకోసి నాయనా! తనని నాలుగువేలు విలువ కట్టారనుకుంటుంది. మా శకుంతల తల్లి—"

"నా కా ఉద్దేశం—"

చంద్రారెడ్డి వెంటబెట్టుకుని వచ్చాడు రామన్న.

"ఎవరుః—చంద్రరెడ్డి గారేనాః రండి—నాకంతా తెలిసింది."

"అమ్మా, ఏదో ఉక్రోషం అక్క—పోలీసు రిపోర్టిచ్చాను."

"రెడ్డిగారుః మీరుచేసింది న్యాయం, నాకు తెలీలేదుగాః అసలింత వరకూ రానిచ్చేదాన్ని కాదు—ఒక్క ఉపకారం చేసి పెట్టాలిమీరు. ఈ ఇల్లు అమ్మేస్తున్నాం—"

"ఇల్లు-!!"అన్నాడు రామన్న.

"అమ్మయ్యడమే!" అంది లోపలికొస్తు సుభద్ర.

"అక్కర్లేదమ్మా. మన శంకరంగారు సర్దేశారు-" అన్నాడు చంద్రా రెడ్డి.

"ఇల్లమేసి. అతని డబ్బు అతనికిచ్చేయండి. మీకు రావలసింది మీరు తీసుకోండి."

"అమ్మా! మిమ్మల్ని ఇంట్లోంచి లెగ్గొట్టి ఆ పాపం మాత్రం నేను కట్టుకోలేను."

"అదేమిటి రెడ్డిగారూ! పాపమేమిటి? ఒదిలిపోయిన దేహాన్ని ఒదిలేసి జీవుడే బయటికి పోతుంటే ఇల్లొదిలెయ్యడానికి వెనకాడ్డం ఎంత పొరపాటు! పదిహేనేళ్ళుగా ఇంటి కేమీ చేయించలేకపోయాం. ఇంత ఇంటిని మేం ఏం జేసుకుంటాం? నాలుగు రాళ్ళున్నవాళ్ళు ఈ ఇంటిని కొనుక్కుంటే-వాళ్ళకే లాభం. ఇల్లు బాగుపడుతుంది. మీ అప్పు పోగా,మిగిలిన డబ్బుతో చిన్న ఇల్లొకటి కొనుకుంటాం.మీరే చూపిపెట్టండి దగ్గా-"

"అప్పుడు నాకు ఏడేళ్లు. డెబ్భైరెండేళ్లు -అలమారు తలుపులు పుచ్చిపోయాయి. ఆ పక్క పెణక వాలిపోయింది. రామన్న బాగుచేయించలేడు. నూటయేభై రూపాయల గుమాస్తాగిరి-తిండికే చాలదు. వాడికి తొందరగా పెండ్లి చేసేయ్యాలి. ఈ ఇల్లొదిలేస్తే ఎలా బతుకుతాడో-కళ్ళకూడా కనిపించడంలేదు. ఎత్తూ పల్లం గోడా గడపా అలవాటయిపోయాయి ఈ ఇంట్లో. ఎంత వైభవంగా ఉండేది ఆ రోజుల్లో! ఇల్లు అమ్మెయ్యాలి. వెనకటివి వదిలెయ్యలేం ఒక పట్టాన్న. దిగులుగా ఉంటుంది. అయినా కాటికి కాళ్ళు జాపుకున్నవాళ్ళం. కుర్రాళ్లు వాళ్ళ బతుకులువాళ్ళు బతకాలి. ఏమిటో ఈబంధాలు వ్యాసపీఠంమీద భాగవతం తెరిచి. ఎంతబాగా చదివేవా రాయనా!

"కలలోనన్ తను మున్నెరుంగని" అన్నపద్యం-ఆ రోజు లింకరావు ఎందుకురావాలి? పిచ్చిగాని."

ఇల్లు అమ్మెయ్యాలి-

(యువ దీపావళి 1967)